

DERS GEÇME VE KREDİLİ SİSTEME GÖRE LİSELERİMİZDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN YERİ VE BAZI SORUNLARI

Y.Doç.Dr.Cevdet YILMAZ**
Arş.Gör.Halil İbrahim ZEYBEK**

GİRİŞ

20.Yüzyıl hızlı bir değişim çağı olmuş, dünyada ve ülkemizde birçok kurum ve kuruluş bu değişimden etkilenmiştir. Ülkemizde ise bu değişim sürecinden en çok etkilenen müesseselerin başında eğitim sistemimiz gelmektedir. 17-29 Temmuz 1939'daki 1.Maarif Şûrası'ndan 15-19 Ocak 1990 tarihindeki 13. Millî Eğitim Şûrası'na kadar eğitimde model arayışları sürmüş, yapılan toplantılar, çıkartılan kanunlar ve sayısız kararname yanında kalkınma planlarında da yer alan hedeflerle biriken sorunlara çözümler aranmıştır (Sakaoğlu,1992:102). Üniversite imtihanlarında başarı oranlarının düşmesi, öğrenci merkezli olmamasından kaynaklanan problemler, meslek liselerinden mezun olanların da genellikle üniversiteye girmek istemeleri ve bunun getirdiği yığılmalar, sık sık çıkartılan aflar.. vb. gibi *klâsik sistemle* ilgili sorunların artması 1990'lı yıllarda yeni bir arayışı da beraberinde getirmiş, nihayet 1991-1992 öğretim yılından itibaren kademeli olarak *ders geçme ve kredi sistemine* geçiş kararı alınmıştır.

Bu araştırmada öncelikle *ders geçme ve kredi sistemi* hakkında kısaca bilgi verilecek, sonra liselerimizde coğrafya öğretimi ve bu konudaki değişimler sıralanacak, nihayet yeni sistem içerisinde coğrafya öğretiminin yeri ve sorunlarına dikkat çekilerek alınması gereken tedbirler üzerinde durulacaktır. Bütün bu incelemelerimizin temelini ders geçme ve kredi sistemi içinde geçen öğretmenlik tecrübemiz ile idareci, öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşleri oluşturmuş, şûra kararları ve M.E.Bakanlığı'nın Tebliğler Dergileri de incelenerek bazı sonuçlara varılmıştır¹.

* 19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü

** 19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü

¹ Makale yayına hazırlandığı sırada Millî Eğitim Bakanlığı 1995-1996 Ders Yılı'ndan itibaren uygulamaya koyduğu bir kararla liselerden *Ders Geçme ve Kredi Sistemini* kaldırmıştır. Bunun yerine getirilen *Ders Geçme ve Alan Seçimi* sistemi yeni bir uygulama olup başka bir makalemizde ele alınacaktır. Eski sistem lise 2 ve lise 3'lerde hâlâ devam ettiği, yüzbinlerce gencimizin bu sistemle üniversiteye hazırlandığı ve hükümetlerin değişmesi ile uygulamaların dadeğişerek tekrar eski sisteme dönüme ihtimali bulunduğu gözönüne alınarak (sistem değişmiş olsa bile) makalenin güncelliğini koruduğu inancıyla yayınlanması uygun görülmüştür.

DERS GEÇME VE KREDİ SİSTEMİ

Ders geçme ve kredi sisteminin asıl amacı; öğrencilerin liseden itibaren arzu ettikleri branşlara geçmelerini sağlamaktır. Notlar klâsik sistemde olduğu gibi on'lu değil, beş'li sisteme ve harf düzenine dayanır. "*Sınıf geçme yerine ders geçme*" bu sistemin esasını oluşturmaktadır. Devam durumu da gün olarak değil, derse göredir. Öğrenci herhangi bir dersten haftalık ders saati sayısının üç katından fazla devamsızlık yaparsa başarısız sayılmaktadır. Üçüncü dönemden itibaren öğrenciler diledikleri alanda öğrenimlerine devam edebilmektedirler. Öğrencilerin mezun olabilmeleri için belli bir kredi limitini doldurmaları gerekmektedir. Bu kredi toplamı, ilgili yönetmeliğin ilk yayımlandığı tarihte genel liseler için 156 iken; bugün 144 kredidir. Meslek liselerinde ise bu limit farklılık gösterir. Örneğin imam-hatip liselerinde öğrencinin mezun olabilmesi için 208 krediyi başarmış olması gerekir. Genel liselerde de öğrenci bir dönemde en fazla 30 kredi alabilmekte, başarılı öğrencilere ise ek kredi verilmektedir. Böylece bu sistem içinde bir öğrenci beş dönemde, yani 2,5 yılda mezun olma imkânına sahiptir. Mezun olma şartlarını taşıyan öğrencilerin seçmeli derslerden aldıkları toplam kredinin en az 1/3'ne ait kredi toplamı ve bu 1/3'lik krediye ait dersler hangi alana uyuyorsa (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Sanat, Spor, Türkçe-Matematik, Yabancı Dil ve Genel Kültür), öğrenciye o alana ait diploma, bu oranın hiçbirine uymaması halinde ise öğrenciye "genel kültür alanı" diploması verilmektedir. Yönetmeliğin uygulamaya konulduğu 1991-1992 öğretim yılının başlarında gerek Bakanlık yetkilileri tarafından, gerekse il ve ilçelerdeki Millî Eğitim Müdürlüklerince yapılan açıklamalarda, ileride üniversite imtihanlarının da kaldırılacağı ve öğrencilerin liseden mezun oldukları alanla ilgili bir fakülteye imtihansız kayıt yaptırabilecekleri duyurulmuştu.

Başarı ile uygulanmak şartıyla, *ders geçme ve kredi sistemi'nin* dayandığı esaslar ve getirdiği yenilikler şunlardır;

1. Eğitimde asıl olan öğrencidir. *Ders geçme ve kredi sistemi* de öğrenci merkezlidir. Çünkü bu sisteme göre, ders seçiminde, danışman öğretmen ve veli ile birlikte öğrenci de söz hakkına sahiptir.

2. Ders geçme ve kredi sistemi branşlaşma açısından daha uygun bir sistem olduğu için öğrenci, daha liseden itibaren branşlaşmaya yönlendirilmektedir.

3. Öğrencilerin sevmedikleri bir okulda, istemedikleri bir sınıfta ve arzu etmedikleri bir alanda başarı oranları düşmektedir. Oysa bu sistem öğrenciye istediği okulu, sınıfı, dersi, öğretmeni ve alanı seçme imkanı vermektedir.

4. Yine bu sistemde klasik sistemde olduğu gibi öğretmenler kurulu kararı ile geçme, tek dersten borçlu geçme, birden çok kurul ile geçme vbg. öğrenciyi gevşeten ve çalışmayanı ödüllendiren hususlar söz konusu değildir.

Görüldüğü gibi, *ders geçme ve kredi sistemi* birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Fakat uygulamaya konulduktan sonra aradan geçen dört yıl göstermiştir ki, daha önce yürürlükte olan sınıf geçme sisteminde olduğu gibi, bu sisteme de yeterli hazırlıklar yapılmadan geçilmiştir. Bu dört yıl içinde birçok problemin ortaya çıkması bu iddiayı destekler niteliktedir. Ortaya çıkan sorunların başlıcaları şunlardır:

1. Öğrenciler girecekleri üniversiteye taban oluşturacak alandaki dersleri seçmek yerine, kolay dersleri seçerek kredi tamamlama yoluna gitmişler, bu yüzden de branşlaşmada arzu edilen hedefe varılamamıştır.

2. Çoğu öğrenci tarafından zorunlu dersler iyi öğrenilmeden bir sonraki dönemlere geçilmiştir. Çünkü, bir öğrenci aldığı zorunlu dersten iki defa başarısız olmuşsa onu da değiştirebilmektedir.

3. Bu sistemde sınıfta kalma sözkonusu olmayıp, öğrenci ancak dersten kalabilmektedir. Sınıfta kalma endişesinin olmaması ise öğrencileri tembelliğe itmektir.

4. Kredili sistemin ihtiyacı olan (özellikle Jeoloji, Bilgisayar, Astronomi ve Uzay Bilimleri, Ekonomi, İşletme, İstatistik, Araştırma Teknikleri, Bilim ve Teknoloji, Halkbilim, Hukuk Bilgisi...vb. seçmeli dersleri okutacak) branş öğretmenleri ile bunların ders yapacağı sınıf ve kullanacakları malzeme konusunda büyük sıkıntılar yaşanmıştır.

5. Öğretim saatleri arasındaki boş ders sayısının fazla olması okullarda disiplini bozmuştur. Medyanın öğrenci taraftarı görünerek idareci ve öğretmenlerin okullardaki otoritesini yoketme çabalarıyla birlikte, özellikle büyük şehirlerimizdeki liselerde öğrenci kavgaları başlamış, çete sayısı artmış, cinayete kadar varan olaylar yaşanmıştır. Zaten yeterince okuma alışkanlığı olmayan öğrencilerimiz, bu ders aralarındaki boş zamanlarında kütüphane yerine kahvehane vb. yerlere giderek eğitimle başdaşmayan kötü alışkanlıklar kazanmaya başlamışlardır.

Sonuç olarak denebilir ki; Daha önceki sistemlere nazaran birçok yeniliği ve gelişmeyi beraberinde getiren *ders geçme ve kredi sistemi* bugüne kadar denenen sistemler içinde en iyilerinden birisi olmasına rağmen; yeterli altyapıdan mahrum olarak başlanması ve iyi uygulanamaması yüzünden, karşı fikir ve görüşler artmış ve nihayet sistemin kademeli olarak kaldırılması gündeme gelmiştir.

LİSELERİMİZDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİ

a) Coğrafya öğretiminin amaçları:

Coğrafya; "*insanın dünyası olarak yeryüzünün bir yerden diğerine değişen karakterini tasvir etmeye ve açıklamaya çalışan bir bilim dalı*"dır. Coğrafyanın konusu ise, "*(en basit ifade ile) yeryüzünde veya onun belli bir bölümünde cereyan eden fiziki ve beşeri olaylar*"dır. Bu genel tanımlar yanında mesele daha özel

olarak ele alındığında, liselerimizdeki coğrafya öğretimi programların başlıca amacı; öğrencilere ülkemizi ve dünyayı daha iyi tanıtarak köklü bir vatan, millet ve insanlık sevgisi kazandırmak, memleketimizin kalkınması konusunda sorumluluk alma duygusunu geliştirmek, tabiatı sevdirmek, kaynakların sınırlı olduğunu, bu yüzden de israftan kaçınılması gerektiği vb. hususları kavratmaktır. Yine bu programlarla; diğer dünya devletlerini ülkemizi ilgilendirdiği yönleriyle tanıtmak, memleketimizin ekonomik potansiyelini ve dünya ekonomisindeki yerini kavratarak, bu sayede öğrencileri, ülkemizin ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunların ülke ve millet yararına çözümüne içtenlikle katılan bireyler olarak yetiştirme amaçlanmaktadır.

b)Coğrafya öğretim programlarındaki değişiklikler:

Bir bütün olarak düşünüldüğünde henüz, ortaöğretim için hazırlanmış ders geçme ve kredi sistemini de içine alan detaylı bir coğrafya öğretim programı yoktur. Ancak, her yeni hazırlanan program bu alandaki birkaç eksikliği daha gidermektedir. Bugüne kadar liselerimizdeki coğrafya öğretim programlarında farklı yaklaşımlar üzerinde durulmuş, birbirinden kısmen farklı çok sayıda program uygulanmıştır.

Liselerimizde uygulanan coğrafya öğretim programlarımızda, bazı değişiklikler hariç, uzun yıllar, genel olarak 1941'deki 1.Türk Coğrafya Kurumu Kongresi Program Komitesi tarafından hazırlanan programın içeriğine bağlı kalmıştır. Yaklaşık 1970 yılına kadar uygulama esasları korunan bu programda, *haftada ikişer saat coğrafya dersi okutulması* öngörülmüştü (Doğanay,1989:14).

1973'te uygulamaya konulan başka bir program ile, coğrafya dersleri 1.sınıfa toplanmış, bundan da coğrafya öğretimi olumsuz yönde etkilenmiştir. 1980'den sonra ise öğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ile coğrafya dersleri liselerin bütün sınıflarına tekrar dağıtılmıştır.

1987-1988 Öğretim yılında uygulamaya konulan yeni müfredat programı ile de liselerde coğrafya dersleri önemli ölçüde azaltılmıştır. Bu yeni değişiklikle coğrafya dersleri meslek liselerinden tamamen kaldırılmış², fen bölümlerinde ise seçmeli hale getirilmiş, sadece genel liselerin 1.sınıfları ile bunların edebiyat kollarının 2. ve 3. sınıflarında okutulmaya başlanmıştır (Tablo-1).

² 19 Mayıs Üniv. Eğitim Fak. Coğrafya Öğretmenliği Bölümü'nde meslek lisesi çıkışı olup daha önce hiç coğrafya dersi görmemiş öğrencilerin bulunması bu alandaki çarpıklığın en büyük göstergesidir.

Tablo-1: 1987-1988 Öğretim yılından itibaren liselerde uygulanan coğrafya öğretim programlarının sınıflara göre dağılımı

Ders	Sınıf	Bölüm	Haftalık Ders Saati
Coğrafya 1	1	-	2
Coğrafya 2	2	Sosyal Bil. ve Ed.	2
Coğrafya 3	3	Sosyal Bil. ve Ed.	3

(Kaynak: Doğanay, 1989)

Nihayet bu tablo 1991-1992 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan yeni program ile değişikliğe uğramış, ders saatleri sayısı konular ve dağılımı yönünden önemli ölçüde değiştirilmiştir.

DERS GEÇME VE KREDİ SİSTEMİNDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİ

Ders geçme ve kredi sistemi içerisinde okutulan coğrafya derslerini *zorunlu ortak dersler* ve *seçmeli dersler* olarak iki grupta toplamak mümkündür. Bu derslerin dağılımı da genel liselerde, meslek liselerinde, fen liselerinde ve özel liselerde farklılık arz etmektedir. Bunlardan, genel liseler ile anadolu liselerinde zorunlu ortak coğrafya dersleri Coğrafya-1 ve Coğrafya-2'den meydana gelmektedir (Tablo-2).

Tablo-2: Ders geçme ve kredi sistemine göre genel liseler ve Anadolu liselerinde coğrafya derslerinin dağılımı

	Ders	Alanı	Haftalık Ders Saati
Zorunlu Ortak Ders	Coğrafya 1	-	2
	Coğrafya 2	-	2
Seçmeli Ders	T. Coğrafyası 1	Sosyal Bil. Yabancı Dil	6
	T. Beşeri ve Ek. Coğ. 2	Sosyal Bil. Yabancı Dil	4
	T. Beşeri ve Ek. Coğ. 2	Sosyal Bil. Yabancı Dil	4
	Ülkeler Coğ.	Sosyal Bil. Yabancı Dil	6

(MEB Tebl. Dergisi, Sayı: 2390)

Öğrenciler bu zorunlu ortak dersleri herhangi bir dönemde mutlaka almak mecburiyetindedirler. Coğrafya-1 dersinde genel fizikî coğrafya konuları ele alınmakta, iç kuvvetlerle ilgili bilgiler yanında Türkiye ile ilgili konular da ünite sonlarına eklenmiş bulunmaktadır. Coğrafya-2 dersinde ise giriş kısmında Türkiye'nin dünya üzerindeki yeri ve önemi, coğrafi bölge, bölüm, yöre kavramları, coğrafi bölgeleri oluşturan faktörler ve Türkiye'nin idarî bölümleri gibi konulardan sonra Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ve bölümlerinin genel özellikleri üzerinde durulmaktadır.

Seçmeli derslerden olan Türkiye Coğrafyası-1 dersinde ülkemizin fizikî özellikleri; Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası dersinde de ülkemizin nüfus ve yerleşme özellikleri üzerinde durulmakta, Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik

Coğrafyası-2 dersinde de ekonomik coğrafya özelliklerimiz ele alınmaktadır. Ülkeler Coğrafyası dersinde ise komşularımız ve Ortadoğu ülkelerinden başlanarak dünyanın başlıca ülkeleri tanıtılmaktadır.

Meslek liselerindeki coğrafya derslerinin dağılımında ise belirgin bir farklılık göze çarpmaktadır (Tablo-3).

Tablo-3: Bazı meslek liselerimizde ders geçme ve kredi sistemine göre coğrafya derslerinin dağılımı

	Ortak Ders	Seçmeli Ders	Haftalık Ders Saati
Endüstri Meslek, Anadolu Teknik, Anadolu Meslek, Anadolu Kız Meslek Lisesi	Coğrafya 1	-	2
	Coğrafya 2	-	2
Ticaret Meslek, İmam-Hatip Anadolu İmam-Hatip	Coğrafya 1	-	2
	Coğrafya 2	-	2
Anadolu Otelcilik ve Turizm Anadolu Güzeli Sanatlar Lisesi vb.		Türkiye Coğrafyası 1	6
		T. Beşeri ve Ek. Coğ. 1	4
		T. Beşeri ve Ek. Coğ. 2	4
		Ülkeler Coğrafyası 1	6

(MEB Tebl. Dergisi, Sayı:2367)

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, bazı meslek liselerinde sadece ortak coğrafya dersleri yer alırken, bazılarında da hem ortak, hem de seçmeli dersler yer almaktadır. Fen liselerinde ise ortak coğrafya dersleri diğer liselerimizle aynıdır. Fakat bu liselerimizde de seçmeli ders olarak sadece ikişer kredilik, iki dönem halinde Türkiye Coğrafyası dersi okutulmaktadır (Tablo-4).

Tablo-4: Fen liselerinde coğrafya derslerinin dağılımı

	Ders	Haftalık Ders Saati
Ortak Dersler	Coğrafya 1	2
	Coğrafya 2	2
Seçmeli Dersler	Türkiye Coğrafyası 1	2
	Türkiye Coğrafyası 2	2

(MEB Tebl. Dergisi, Sayı:2368)

Coğrafya derslerinin dağılımı özel liselerde de farklılık göstermektedir (Tablo-5).

Tablo-5: Bazı özel liselerde (Üsküdar Amerikan Lisesi, İtalyan Lisesi vb.) coğrafya derslerinin dağılımı

	Ders	Haftalık Ders Saati
Ortak Dersler	Coğrafya 1	2
	Coğrafya 2	2
Seçmeli Dersler	Türkiye Coğrafyası 1	2
	Türkiye Coğrafyası 2	4

(MEB Tebl. Dergisi, Sayı:2369)

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, liselerimizde coğrafya derslerinin dağılımı konusunda en dikkat çekici özellik ders dağılımındaki dengesizliktir. Bazı liselerimizde Türkiye Coğrafyası ile ilgili hiç ders okutulmamaktadır. Oysa, Türkiye Coğrafyası dersleri her lisede en az iki dönem okutulmalı, ülkemiz çeşitli yönleri ile öğrencilerimize tanıtılmalıdır. Gençler ülkemizi daha iyi tanıdıkça onlarda vatan sevgisi pekişecek, ülkemizin kalkınması ve güçlenmesi için sorumluluk alma hisleri artacaktır. Yine, coğrafi şartlardan kaynaklanan bölgesel farklılıkların nedenleri üzerinde durularak bilgisizlikten kaynaklanan çatışma nedenleri büyük ölçüde ortadan kaldırılabilir.

DERS GEÇME VE KREDİ SİSTEMİNDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ BAŞLICA SORUNLAR

a) Kredili sistemin yapısından kaynaklanan sorunlar:

Bu konuda dikkati çeken ilk husus, verilen coğrafya derslerinin dağılımı ve toplam saatlerdeki dengesizliklerdir. Çoğu lisemizde (meslek liseleri dahil) sadece toplam dört saatlik coğrafya dersi zorunludur. Bu dersler de dönemlik oldukları için iki dönem halinde ve ikişer saatlik dersler olarak okutulmaktadır. Zorunlu ders sayısı ve toplam saat son derece azdır. Kaldı ki, klâsik sistemde lise birinci sınıflarda bir yıl boyunca ve haftada iki saat okutulan Coğrafya-1 dersi, kredili sistemde, yaklaşık aynı müfredatla ve bir dönem olarak ikişer saat okutulmaktadır. Konular için bu ders saati sayısı az olduğundan, çoğu zaman ya konular bitirilememekte, ya da bazı konular bu nedenle öğretmenler tarafından özetlenerek verilmektedir. Ayrıca, öğretmen yetersizliği, ders çakışması vb. sebepler yüzünden de normal saatleri içerisinde okutulamayan coğrafya dersleri akşam geç saatlerde verilmekte, diğer derslerde olduğu gibi, bu yüzden, öğrenci başarısı ve öğretmen verimi düşmektedir.

b) Öğretim programı ile ilgili sorunlar:

Ders geçme ve kredi sistemine yönelik olarak; Coğrafya öğretiminin genel ve özel amaçlarını, öğretim tekniklerini, metodlarını, kaynak eserlerini ve diğer araç-gereçleri, zümre ve günlük-yıllık plân esaslarını... vb. içine alan ayrıntılı bir coğrafya öğretim programı bulunmamaktadır.

c) Öğretmenle ilgili sorunlar:

Yeni sisteme geçeli dört yıl gibi nisbeten uzun bir süre geçmesine rağmen, halen liselerimizde çalışan öğretmenler bu yeni sistemle ilgili meslekî kurslara tâbi tutulmamışlardır. Coğrafya öğretmenleri ayrıca, özellikle haftada altı saatlik (T.Fiziki Coğrafyası ağırlıklı) Türkiye Coğrafyası 1, dörder saatlik Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2 ve altı saatlik Ülkeler Coğrafyası derslerinde (ders kitaplarındaki konuların sınırlı tutulması ve yeterli yardımcı kaynaklara da sahip olmadıkları için) büyük zorluk çekmektedirler.

d) Ders kitapları ile ilgili sorunlar:

Piyasalarda *ders geçme ve kredi sistemi* ile ilgili müthiş bir kitap enflasyonu yaşanmaktadır. Bu kitapların bir kısmı üniversite öğretim üyelerince, diğer önemli bir kısmı da dersane sahiplerince hazırlanmış ve yayınlanmıştır. Özellikle dersane öğretmenleri tarafından yazılan kitaplarda (ayrı bir makale konusu oluşturacak kadar) önemli bazı eksiklik ve hatalar tesbit edilmiştir³. Metod yanlışlıkları ve konu sıralarının karışık olması yanında, önemli bilgiler genellikle yüzeysel olarak ele alınmış ve dünyadaki son gelişmelere gerektiği ölçüde yer verilmemiştir. Harita, şekil, tablo ve grafiklerin büyük kısmı gelişigüzel ve düzensiz olarak hazırlanmıştır.

Orta öğretim için yazılmış coğrafya ders kitaplarıyla ilgili olarak özette şunlar söylenebilir:

1. İyi bir mizanpajdan yoksundurlar.
2. Fotoğrafların bir kısmı rastgele konulmuş olup, bazıları da bir anlam taşımamaktadır.
3. Baskılarının kaliteli olmaması nedeniyle fotoğraf, şekil ve haritalar kaymış, bunlardan faydalanma imkânı azalmıştır.
4. Kitap yazan kişilerin önemli bir kısmı akademisyen olmayıp, ilmi altyapıya sahip değildir. Bundan dolayı da, kitaplarında ele aldıkları konuların bir kısmı yalan, yanlış veya çağdaş bilimsel verilerden yoksundur. Bu kişilerin, bugüne kadar herhangi bir coğrafya dergisinde ne bir araştırmaları, ne de bir makalelerinin yayınlanmamış olması, hemen hiçbir coğrafya kongresine bildirili veya bildirilmez katılmamış olmaları dikkat çekicidir.
5. Bu kitapların bazılarında ise Talim ve Terbiye Kurulu'nca istenen sayfa sayısını doldurmak için programda olmadığı halde deneme testlerine yer verilmiş, gereksiz fotoğraf ve grafikler ilave edilmiştir (Atalay, 1995).

³ Prof. Dr. İbrahim Atalay tarafından yapılan bir çalışmada, Coğrafyacı olmadığı halde Coğrafya kitabı yazan, para kazanmak dışında başka bir gayesi olmayan bazı dersane sahiplerinin hazırladıkları kitaplardaki yanlışlık ve eksiklikler ayrıntıları ile belirtilmiştir. Buna göre;

a) Celal Aydın tarafından yazılan kitaplardan (Doğan Yayıncılık'a ait) Coğrafya 1'de 45, Coğrafya 2'de 41, Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası 2'de 10, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) 1' de 113 civarında eksik ya da hatalı bilgi tesbit edilmiştir.

b) Nurşen Arslan tarafından hazırlanan (Serhat Yayıncılık'a ait) Coğrafya 1 kitabında bulunan hatalı veya eksik bilgi sayısı da 55 civarındadır.

c) Yusuf Erdoğan tarafından hazırlanan (Koza Yayıncılık'a ait) Coğrafya 2 kitabında ise yaklaşık 34 yerde hatalı ya da eksik bilgi verilmiştir (Atalay, 1995).

d) Zübeyde Yalçın tarafından hazırlanan Beşeri ve Ekonomik Coğrafya 1 kitabında da önemli bazı hataların yanında özellikle haritalar karmaşık ve verilmek istenen bilgiyi göstermekten uzaktır.

Üniversitelerde görev yapan coğrafya öğretim üyeleri dışında kalan kişiler tarafından yazılan kitapların hemen hepsinde yukarıdaki örneklerde verilen hatalar vardır ve bunlar maalesef okullarımızın büyük kısmında ders kitabı olarak okutulmaya devam etmektedir.

e) Ders araç-gereçleriyle ilgili problemler:

Coğrafya öğretiminde yardımcı araç ve gerecin büyük önemi vardır. Böyle olmakla beraber; kaynak kitap, harita, atlas, küre, tepegöz, slayt makinası, vb. araçlar ile bunların rahatlıkla kullanılabilirdiği sınıflar veya salonlar ya yeterli değildir, ya da mevcutlarından gerektiği şekilde yararlanılamamaktadır.

SONUÇ

Eğitim sistemimiz içerisinde birçok eksikliği gidereceği ve yaşanan olumsuzlukları düzeltebileceği inancıyla *ders geçme ve kredi sistemine* geçilmiştir. Fakat, okul idarecilerinin uygulama hakkında uzun süre yeterli bir bilgiye sahip olamamaları, seçmeli dersler konusunda farklı tutumların izlenmesi, derslerle ilgili kaynak ve programların yapılmamış olması vb. sebepler yanında, yeterli altyapı oluşturulmadan ve kamuoyu yeterince aydınlatılmadan bu sisteme geçilmesi yüzünden arzu edilen hedeflere tam olarak ulaşılammıştır.

Bugüne kadar denenen sistemler içerisinde (bizce) en iyilerinden birisi olan *ders geçme ve kredi sistemi* ile ilgili yukarıda sayılan eksiklikler şu anda uygulamanın devam ettiği okul ve sınıflar için en kısa sürede giderilmelidir. Her ne kadar lise 1. sınıflardan itibaren yeni sisteme geçilmişse de, hâlâ eski sistemle öğrenimlerini devam ettiren ve aldıkları bilgilerle üniversite sınavlarına hazırlanan yüzbinlerce genç vardır.

Ders saatleri yanında, ders çeşitleri de artırılarak kredili sistemde coğrafyaya daha fazla önem verilmiştir. Fakat eski sisteme dönüş kararı ile birlikte, liselerimizde coğrafya lehine olan bu durum ortadan kaldırılmakta, tekrar haftada 2 saate düşürülmektedir. Böylece bir bakıma coğrafyamız ile birlikte ülkemizin karşı karşıya olduğu mekânsal sorunlar ve onların çözüm yolları ile Türkiye'de bugün anarşi ve terörün başlıca sebebi olarak gösterilen bölgesel farklılıkların gerçek nedenlerinin yeni nesillere aktarılmasının da önüne geçilmiş olmaktadır.

ÖNERİLER

Liselerimizde uygulanan *ders geçme ve kredi sisteminin* zaman içinde aksamasından doğal olarak coğrafya da etkilenmiştir. Coğrafya öğretimindeki aksaklıkların giderilebilmesi için alınabilecek tedbirleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. *Ders geçme ve kredi sisteminin* uygulanmaya devam edeceği liselerimizde Coğrafya 1 ve Coğrafya 2 derslerinin yanında Türkiye Coğrafyası dersleri de ortak ders olarak okutulmalıdır. Bu önerimiz meslek liseleri için de

geçerlidir. Ayrıca, Coğrafya 1 dersi için tanınan iki saatlik kredi, konular yetişmediği için, en az 3'e çıkarılmalıdır.

2.Ders kitaplarındaki eksiklikler ve hatalar, kitaplar yeniden basılmadan giderilmeli, dünyadaki son siyasî gelişmelere özellikle yer verilmelidir. Aksi takdirde medyadan günlük olarak yayınlanan değişiklikleri derslerinde göremeyen öğrenciler için kitaplar 'gerçekleri yansıtmayan, demode bilgilerle dolu unsurlar' olmaktan öte bir anlam taşımayacaklar ve güvenilirliklerini yitireceklerdir.

3.Özellikle Türkiye Coğrafyası 1, Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2, Ülkeler Coğrafyası 1 derslerini destekleyecek kaynaklara büyük ihtiyaç vardır. Bu sıkıntının giderilebilmesi için üniversitelerle irtibat kurulmalı, üniversite öğretim üyelerince yayınlanan kitap ve dergiler (Kültür Bakanlığı'nın kütüphaneler için yaptığı gibi) Milli Eğitim Bakanlığınca satın alınarak okullara gönderilmelidir. Ayrıca, Bakanlığın sağlayacağı finansmanla çıkartılacak bir *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*'ne tüm okullar abone yapılarak doğrudan ve süratli bir bilgi akışı sağlanabilir. Örneğin Atatürk Yüksek Kurumu'nun 3 sayı çıkartarak yayınına ara verdiği *Coğrafya Araştırmaları* dergisini MEB devam ettirebilir.

4.Üniversitelerimizin Coğrafya bölümlerinde görev yapan öğretim üyeleri dışında kalan, özellikle de coğrafya ile ilgisi olmayan kişilerin yazdığı kitaplara itibar edilmemelidir. Çünkü bu kişilerin yazdıkları kitaplar coğrafya bilgisi vermekten ziyade para kazanmak amacına yönelik olup, ülkemiz gerçeklerini yansıtmaktan uzaktır. Örneğin Prof. Dr. Ali Tanoğlu hocamızın şu sözü unutulmamalıdır; "*Coğrafyalarını bilmeyenler, ülkelerinin nelere muktedir olduğunu veya olmadığını bilemezler*". Coğrafya öğretimi ciddi bir iştir ve buna yardımcı olacak kitapların yazımı ve yayımı da o derece ciddiyetle ele alınması gereken bir husustur. Ülkemizi karış karış gezen, sorunlarını yerinde tesbit eden ve onların çözümü için çareler arayan, vardığı sonuçları kitap ve makale olarak yayınlayan, sempozyumlara katılan ve bildiriler sunan, konusu ile ilgili olarak dünyadaki yayınları takip eden ve bunlardan faydalanan üniversite öğretim üyelerinin yazdıkları ve yayınladıkları kitaplarla, dünyadan habersiz, para kazanmaktan başka amacı olmayan ve yazdıkları kitaplardaki bilgileri de üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin eserlerinden çalan kişilerin yazdıkları kitaplar arasında elbette ki bir fark olacaktır. Gerek MEB, gerekse Talim ve Terbiye Kurulu orta öğretim kurumları için kitap seçerken ve tavsiye ederken bu hususlar üzerinde dikkatle durmalı ve seçimini ona göre yapmalıdır.

5.Üniversitelerin eğitim fakülteleri ile Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki koordinasyon artırılmalı, arz talep dengesi gözönünde tutulmalıdır. Çünkü bu fakültelerden mezun olan öğrencilerin büyük kısmı liselerimizde görev yapmaktadır. *Ders geçme ve kredi sistemi* çok sayıda coğrafya öğretmenine

ihtiyaç duyduğundan eğitim fakültelerinden mezun olan öğrenciler rahatlıkla iş bulurken, yeni geçilen sistemde coğrafya derslerinin azaltılması ile coğrafya öğretmenine de ihtiyaç azalacak ve bu durum yeni mezunlar için büyük bir sıkıntı yaratacaktır. Tüm bu hususlar da gözönünde bulundurulmalıdır.

6.Başta MEB olmak üzere Devletimiz eğitim sistemi ile bu kadar sık oynamamalı, sık sık sistem değiştirmekten özellikle kaçınılmalıdır. Bir sistem içinde aksayan yönlerin giderilmesi başka şey, sistemin tümden değiştirilmesi daha başka bir şeydir. Bu tür uygulamalar sadece eğitim sistemimizi allak bullak etmekle kalmamakta, gerek öğrencilere gerekse velilere çok pahalıya mâl olmaktadır. Eğitim sistemi üzerindeki tartışmalara bir an önce son verilmelidir.

7.Eğitim sistemimizin istikrara kavuşturulması yanında, kitapların da sık sık değiştirilmesinden vazgeçilmeli, müfredata konulan bir kitap en az 5 yıl süreyle kullanılabilir. Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik darboğaz ve halkın alım gücü dikkate alındığında, özellikle kitap konusundaki israf çok büyük olup, bundan şiddetle kaçınılmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

ARDEL, A.(1966) "Coğrafya Nedir ve Nasıl Öğretilmelidir", **Türk Kültürü**, Sayı:40, Ankara, Sf.373-376.

ATALAY, İ.(1995) (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun Kabul Ettiği Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre Yazılmış) **Bazı Lise Coğrafya Ders Kitapları Hakkında Düşünceler**, (Özel Yayın), İzmir.

DOĞANAY, H.(1982) "Okullarımızda Coğrafya Öğretimi", **Millî Eğitim ve Kültür Dergisi**, Sayı:16, Ankara.

----- (1983) "Okullarımızda Coğrafya Öğretiminin Temel Meseleleri", **Millî Eğitim ve Kültür Dergisi**, Sayı:19, Ankara.

----- (1989) "Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programı", **AKDİTK Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1, Ankara, Sf.7-24.

----- (1992) **Coğrafya'ya Giriş**, Atatürk Üniv.Yay.No:726, Erzurum.

----- 1993) **Coğrafya'da Metodoloji**, MEB Yay., İstanbul.

DÖNMEZ, Y.(1964) "Coğrafya Öğretimi", Türk Kültürü, Sayı:18, Ankara, Sf.94-95.

GÜNGÖRDÜ, E.(?) Coğrafya Öğretiminde Metod, İlkeler ve Sorunlar, Etüd Eğitim Yay., Ankara.

MEB YAY.D.BŞK. (1992) Tebliğler Dergisi, Cilt:55, Sayı:2367, Ankara.

----- (1992) Tebliğler Dergisi, Cilt:55, Sayı:2368, Ankara.

----- (1992) Tebliğler Dergisi, Cilt:55, Sayı:2369, Ankara.

----- (1992) Tebliğler Dergisi, Cilt:55, Sayı:2370, Ankara.

----- (1992) Tebliğler Dergisi, Cilt:55, Sayı:2372, Ankara.

----- (1993) Tebliğler Dergisi, Cilt:56, Sayı:2390, Ankara.

----- (1993) Tebliğler Dergisi, Cilt:56, Sayı:2396, Ankara.

NIŞANCI, A.(1980) "Okullarımızda Coğrafyanın Önemi Hakkında Bazı Düşünceler", Atatürk Üniv.Fen-Edebiyat Fak.Dergisi, Sayı:12, Erzurum, Sf.343-350.

SAKAOĞLU, N.(1992) Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim Yay., İst.

TANOĞLU, A.(1964) "Coğrafya Nedir", İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı:14, İstanbul, Sf.3-14.